

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych
Biuro Analiz

BIULETYN

nr 24 (128) • 23 kwietnia 2003 r. • © PIISM

nr egz. PIISM 20

Redakcja: Krzysztof Balon, Sławomir Dębski (redaktor naczelny), Dorota Dołęgowska (redaktor techniczny),
Maciej Krzysztofowicz, Urszula Kurczewska, Wiesława Lach (sekretarz Redakcji), Rafał Morawiec

---

Odbudowa Iraku – pierwsze przybliżenie

Wiesława Lach

Obalenie reżimu Saddama Husajna rozpoczyna proces przemian politycznych i odbudowy gospodarczej Iraku, który będzie się składał z trzech elementów: (1) stabilizacji sytuacji w państwie po okresie działań zbrojnych; (2) tworzenia tymczasowej administracji oraz pobudzania rozwoju gospodarczego; (3) wyłonienia irackiego rządu, co ma być podstawą planowanej demokratyzacji Iraku. Obecnie działania koncentrują się na przywracaniu porządku publicznego wraz z tworzeniem pierwszych struktur administracyjnych na szczeblu lokalnym i centralnym, dostarczaniu pomocy humanitarnej i usuwaniu zniszczeń wojennych. Administracja wojskowa i podlegająca jej tymczasowa władza cywilna mają być początkowo nadzorowane przez zwycięską koalicję. Udział instytucji i organizacji międzynarodowych, w tym ONZ, w odbudowie Iraku polega w chwili obecnej na dostarczaniu pomocy humanitarnej. W przyszłości prawdopodobnie będzie możliwe włączenie ONZ i innych organizacji międzynarodowych w pozyskiwanie i dystrybucję środków finansowych dla Iraku oraz w jakąś formę współpracy z administracją tymczasową.

Odbudowa gospodarcza. Pierwszy etap odbudowy Iraku wymagać będzie wysokich nakładów finansowych, pochodzących ze źródeł zagranicznych. Wraz z usuwaniem zniszczeń wojennych, prowadzona będzie rozbudowa gospodarki irackiej, głównie poprzez inwestycje w przemyśle naftowym: modernizację rurociągów, szybów naftowych, a także portów i połączeń komunikacyjnych. Całkowite koszty odbudowy obliczone zostaną dopiero po zakończeniu działań militarnych. Międzynarodowy Fundusz Walutowy (IMF) i Bank Światowy (WB) podjęły decyzję o wysłaniu w tym celu do Iraku specjalnego zespołu ekspertów. Podczas spotkania w Waszyngtonie (12–13 kwietnia 2003 r.) obie instytucje zadeklarowały także gotowość zaangażowania własnych środków w finansowanie odbudowy Iraku, ale pod warunkiem, że Rada Bezpieczeństwa ONZ podejmie rezolucję o zniesieniu sankcji nałożonych na Irak, a ONZ będzie uczestniczyć w jego odbudowie. Międzynarodowy Fundusz Walutowy i Bank Światowy wezwały także państwa zrzeszone w Klubie Paryskim (zrzeszający wierzycieli długów zaciągniętych lub gwarantowanych przez rządy) do restrukturyzacji irackiego zadłużenia, które obecnie wynosi 127 mld dolarów. Największymi wierzycielami Iraku są: Francja, Niemcy i Rosja. Podobne do IMF i WB stanowisko zajęli ministrowie finansów z państw Grupy G-7. W swoim

oświadczeniu zadeklarowali oni między innymi gotowość rozpoczęcia rozmów na temat oddłużenia Iraku. Do tego stanowiska nie przyłączyła się Federacja Rosyjska, która umorzenie irackich długów uzależnia od anulowania zadłużenia ZSRR.

W wypadku, gdyby doszło do restrukturyzacji irackiego zadłużenia, Stany Zjednoczone byłyby prawdopodobnie skłonne do włączenia do programów odbudowy Iraku przedsiębiorstw pochodzących z państw, będących jego największymi wierzycielami. Co prawda kontrakty z głównymi wykonawcami zawierane były dotąd wyłącznie z przedsiębiorstwami amerykańskimi, ale zgodnie z szacunkami Amerykańskiej Agencji ds. Rozwoju Międzynarodowego (USAID) około 50% prac realizowana będzie przez zagranicznych podwykonawców.

Zniesienie embarga handlowego na eksport irackiej ropy pozwoli uzyskać przychody, które w dużej części pokryją koszty odbudowy i mogą pobudzić rozwój gospodarczy kraju. Pomimo, że Irak posiada drugie co do wielkości rezerwy ropy naftowej na świecie (po Arabii Saudyjskiej), wzrost wydobycia nie może nastąpić natychmiast, ponadto Irak może w przyszłości napotkać na bariery, które ograniczą jego swobodę w handlu surowcami energetycznymi. Nawet kilka lat może potrwać przywracanie zdolności wydobywczych Iraku do poziomu z 1990 r. Pola naftowe w niewielkim stopniu ucierpiały w wyniku działań zbrojnych, ale przemysł naftowy Iraku wymaga gruntownej modernizacji. Ponadto państwa zrzeszone w OPEC, zwłaszcza Arabia Saudyjska, mogą naciskać na utrzymywanie wysokiego poziomu cen za baryłkę ropy, poprzez ograniczanie całkowitej podaży tego surowca na rynku światowym. Strona amerykańska wskazuje jednak na możliwość, iż ze względu na potrzeby wynikające z odbudowy kraju, Irak, choć nie wystąpi z OPEC, nie będzie się stosował do limitów wydobycia określanych przez tę organizację. W dalszej perspektywie Irak ma szansę przejąć dużą część rynków zbytu ropy naftowej, zwłaszcza że koszty eksploatacji złóż naftowych w Iraku i w Arabii Saudyjskiej są porównywalne. Przekroczenie wydobycia ponad poziom szacowany na 3–3,5 mln baryłek dziennie (co będzie możliwe za 5–10 lat) mogłoby spowodować duży spadek ceny tego surowca, co nie leży w interesie żadnego z eksporterów ropy.

Odbudowa instytucjonalna i polityczna. Początkowy okres odbudowy Iraku, w którym za przywracanie porządku i bezpieczeństwa wewnętrznego (w tym odsunięcie od władzy członków partii Bass i zwolenników reżimu Saddama) odpowiadają członkowie zwycięskiej koalicji jest również fazą tworzenia tymczasowej władzy cywilnej. Zgodnie z zapowiedziami USA, nadzór wojskowy będzie sprawował dowódca sił koalicyjnych gen. Tommy Franks. Będzie mu podlegać administracja cywilna, nadzorowana przez Jay'a Garnera – szefa Biura Odbudowy i Pomocy Humanitarnej (ORHA) w Departamencie Obrony Stanów Zjednoczonych. Biuro to już od kilku miesięcy opracowuje szczegóły rekonstrukcji instytucji cywilnych w Iraku, zarówno na szczeblu centralnym, jak i lokalnym. Pod auspicjami USA tworzony będzie tymczasowy rząd iracki. W związku z destabilizacją polityczną w kraju, bardzo prawdopodobne jest wyłonienie tymczasowego rządu z działającej na emigracji opozycji irackiej. Największym ugrupowaniem emigracyjnym jest wspierany i finansowany przez USA Iracki Kongres Narodowy (INC), którym kieruje Ahmed Szalabi. Do dużych ugrupowań opozycyjnych należą także: Demokratyczna Partia Kurdystanu (KDP) oraz Patriotyczna Unia Kurdystanu (PUK), rywalizujące między sobą o wpływy w północnej części kraju zamieszkiwanej przez ludność kurdyjską; oraz Najwyższa Rada Rewolucji Islamskiej w Iraku (SCIRI) – skupiająca szyckie ugrupowania islamskie i wspierana przez władze irańskie. Na uchodźstwie działa także Narodowe Porozumienie Iraku (INA) oraz Iracki Front Narodowy, który w najbardziej zdecydowany sposób opowiada się za demokratyzacją Iraku i wprowadzeniem tam zasad wolnego rynku. Wszystkie wyżej wymienione ugrupowania mają jednak sprzeczne interesy, a ponadto cechuje je duży wewnętrzny podział. Powołanie irackiego rządu, w którym byłiby reprezentowani przedstawiciele wszystkich większych organizacji politycznych będzie zatem bardzo trudne.

Zaniepokojenie strony amerykańskiej może budzić postawa większości szyickiej, a zwłaszcza zaskakująco dobrze zorganizowanej SCIRI, która cieszy się dużym poparciem na południu kraju. Ugrupowanie to dąży do przejęcia władzy w Iraku i utworzenia państwa wyznaniowego, co jest w oczywisty sposób sprzeczne z amerykańskim planem ustanowienia ustroju demokratycznego w Iraku.

W dniu 15 kwietnia 2003 r. w An-Nasiriji, na południu Iraku, zainicjowano cykl spotkań, które mają pomóc w wypracowaniu płaszczyzny porozumienia pomiędzy wszystkimi ugrupowaniami opozycyjnymi. W trakcie tych spotkań omawiane mają być różne aspekty odbudowy Iraku: humanitarny, społeczny, polityczny i gospodarczy. Wnioski płynące z rozmów mają być zaprezentowane podczas krajowej konferencji w Bagdadzie. Pierwsze rozmowy odbyły się z udziałem około 100 reprezentantów irackich ugrupowań politycznych, przedstawicieli państw zwycięskiej koalicji (Australii, Polski, USA i Wielkiej Brytanii), w charakterze obserwatorów została zaproszona także Hiszpania oraz przedstawiciel ONZ. Konferencję zbojkotowały ugrupowania reprezentujące większość szyicką, w tym SCIRI. Spotkanie ujawniło głębokie podziały wewnątrz irackiej opozycji oraz nieufność Irakijczyków, zwłaszcza szyitów, wobec amerykańskich planów odbudowy, a także emigracyjnych ugrupowań opozycyjnych.

Kontrowersje wzbudza rola ONZ w procesie odbudowy Iraku. Prezydent USA George W. Bush oraz premier Wielkiej Brytanii Tony Blair wielokrotnie podkreślali, że ONZ odegra ważną rolę (*vital role*) w odbudowie Iraku, ale głównie w dziedzinie pomocy humanitarnej. O włączenie ONZ do prac nad odbudową instytucjonalną Iraku zabiegają przede wszystkim Rosja, Francja i Niemcy. Dyskusje w tej sprawie toczą się również na forum UE, zwłaszcza w gronie czterech państw-członków Rady Bezpieczeństwa ONZ: Wielkiej Brytanii i Hiszpanii, uczestniczących wraz z USA w koalicji antyirackiej oraz Francji i Niemiec, państw opowiadających się od początku przeciwko interwencji zbrojnej w Iraku. Za przejaw pewnego zbliżenia stanowisk można uznać oświadczenie UE wydane w Atenach 16 kwietnia 2003 r., mówiące, iż w odbudowie Iraku ONZ powinna odgrywać rolę centralną (*central role*) i działać na rzecz ustanowienia rządu irackiego.

Najważniejszymi celami interwencji zbrojnej w Iraku było ograniczenie zagrożenia wynikającego z możliwości udostępnienia przez reżim Saddama Husajna broni masowego rażenia organizacjom terrorystycznym oraz zainicjowanie procesu demokratyzacji w Iraku, a także w innych państwach regionu. Ewentualne niepowodzenie procesu odbudowy gospodarczej i politycznej Iraku może postawić pod znakiem zapytania możliwość realizacji powyższych celów. Obserwowany w Iraku wzrost nastrojów antyamerykańskich, zwłaszcza wśród szyitów, może prowadzić do niepokojów społecznych i w konsekwencji do dezintegracji państwa. Ponieważ taki rozwój wypadków nie leży w interesie wspólnoty międzynarodowej, dlatego jest bardzo prawdopodobne, iż będzie się ona musiała aktywnie włączyć w działania zmierzające do odbudowy Iraku.

OGŁOSZENIA

*Polski Instytut Spraw Międzynarodowych
zaprasza na III cykl wykładów publicznych*

**Polska w Unii Europejskiej:
Jaka polityka zagraniczna?**

23 października 2002 – Jerzy Buzek

26 listopada 2002 – Józef Oleksy

17 grudnia 2002 – Waldemar Pawlak

23 stycznia 2003 – Hanna Suchocka

27 lutego 2003 – Jan Olszewski

27 marca 2003 – Jan Krzysztof Bielecki

24 kwietnia 2003 – Tadeusz Mazowiecki

22 maja 2003 – Włodzimierz Cimoszewicz

17 czerwca 2003 – Ryszard Stemplowski (PISM)

**Pałac Staszica, Nowy Świat 72
Sala Lustrzana, godz. 18¹⁵**

Telefoniczna rezerwacja miejsc siedzących – 556 8009 –
w ciągu dwóch dni poprzedzających dzień wykładu (10⁰⁰-16⁰⁰).

Terminy wykładów mogą ulec zmianie
Informacje: www.pism.pl